

de *Tremp*, la de *Meià*, la d'*Òdena* (que en el S. XVI ja esmenta Tomic amb aquest nom).

Es pronuncia amb *ó* tancada, que bé es pot dir pronúncia general en català, i amb ella se sent no sols a les Illes (*AlcM*), i el català literari i central, sinó, com ja hem vist, en els bisbats de Girona i Elna; en això hi ha divorci amb el cast. *cuenca*, en el qual es mostrà decisiva la quantitat breu de la vocal greco-llatina, però hi ha coincidència amb l'it. *cónca* i sens dubte amb el gall. *cunca*: es justifica sense dificultat, sigui pel timbre especial de la *òmicron* grega (cf. *tōrn*), sigui per influència de la nasal implosiva (com en *frónt*, *mónt*, *compte*, *comte*, etc.). Tanmateix en aquest punt sembla que van amb el castellà una part dels parlars occidentals, almenys els dels Pallars: sento la *kónka* de *Tremp* (Rialb de Noguera, 1955), a Embonui hi ha una partida muntanyenca dita *kónkes*, i a Soriguera la *Font dels kóns* (1958).¹ Per a *conca* 'fadrina vella', sense relació etimològica amb això, però sí amb *conco*, veg. aquest, s. v. *ONCLE*.

DERIV.: *Conc* 'cóm per als porcs', 'clotada' aplicat en algun doc. ross. a la fondalada de Vingrau (poble fronterer, de parlar ja llgd.): «sobre un gra<n> quer que hà en lo *conch* de Vingrau, riba lo camí rial», doc. de 1306 (Alar, *InvLC*, i confirmat RLR VII, 50). El mot degué existir en alguna altra vall molt retirada: *Roca de Cunco* penyal grandios damunt Sopcira, a Llastarri (1957), *Reconco* (-*ónko*) (amb fonètica mossàrab: cf. el tipus freqüent cast. *Reboyo*s, val. *Refoia*, cat. *Reclot*, *Reclotxa*) clotada voltada de penyes i espadats davant Benirredrà, a l'esq. del riu de Guadalest (pendents S. d'Aitana) (1963),² i ben prop d'allà, a Benissa, hi hauria (segons *AlcM*) un barranquet dit *Conquet*.

Concada, *Concar* «poner el trigo en cubos para saber cuál está en malas condiciones», Aneu (Pol, p. 15), Sort (*AlcM*). *Concó*. *Conquet*. *Concona*. Els erudits *concoide*, *concoïdal*. *Enconcar-se* bal. 'arrosnar-se' mall.: «s'enconca d'espattes, i té qu'haver d'esclamar: —Ara per ara és impossible!» (*BDLC* VII, 132); eiv. *encuncat* «resguardado» (PzCabrero), que sembla partir de la noció del llagut que s'ha arrecerat d'un tràngol en alguna caleta o conca.

Conquilla. Deia jo el 1936: «L'it. *conchiglia* i el cat. *conquilla*, que manquen en els diccionaris etimològics provenen, evidentment, del grec *κογχύλιον*. Com sigui que -CHY- hauria donat -c- i no -qui-, caldrà potser partir de la forma llatina vulgar *CONQUILLIUM* (testificada en Schuchardt, *Vokalismus* II, 275),³ on hi ha la transcripció coneguda de l'ípsilon per *ii* o *iu*, cf. *γλυκύβριζα* > *LIQUIRITIA*, *Κυριακός* > *QUIRICUS*, *κυνάγχη* > it. *squinanzia*, *ἀπήνη* > it. *accinua*, *γύρος* > *GIURUS* > roms. *jur*».⁴

Ja en escriure aquesta nota vaig fer, però, constar dos escrúpols: 1) no hi ha documentació medieval ni és mot d'ús gaire estès en català, 2) si és un mot del llatí vulgar és curiós que no hagi deixat descendència més que en català i en italià. Aquest més aviat s'agreuja encara si observem que en italià és un terme no

més «letterario e scientifico» i que no apareix fins a alguna font de mj. S. XVII (Oudin) o en literats de la segona meitat del XVII.⁵ D'altra banda sembla haver-hi descendència mossàrab: *alconcilla*, *conchil* i potser *cochinilla* (*DCEC* I, 102), com també hi ha un gall. ant. *concela* (en rima amb *bela*) designant el 'coloret' de les donzelles, en les *Cantigas d'Alfons X* (Mettmann, *RFGn.*, 1962, p. 40); però observem, de tota manera, que tot això és com a nom del marisc de la porpra i que parteix d'una base en -ci- i no en -qui-. Té, doncs, ben poc en comú amb el nostre mot.

Crida l'atenció que a la Costa de Llevant es pronúnci amb *l* sí és continuador de -li- i no -y- (> zero), per bé que no sigui raó decisiva, atesa la coneguda diferenciació que allego en *EntreDL* I, 44. Quant a la data notem en efecte que el mot ni figura en els diccs. una mica antics com Lab. 1839, Belv., Lacav., *DTo.*, *OPou*; que *AlcM* en dóna un article brevíssim (sense més que una cita de Verdaguier), i que en el *DAG*. només té aire un poc antic un esment ben concís de «*conquilles* de llautó» a Barcelona 1614 (car l'altre parla del mot com a grec). Val a dir, però, que el mot *conquilla* que figura en el dicc. de Rims de J. March (1372) difícilment podria ser altra cosa que el que ens interessa:⁶ és curiós que, en canvi, l'exclouï el seu amic i imitador L. d'Aversó: fa l'efecte que sempre degué ser un mot només comarcal i per tant conegut de pocs. Avui no s'usa ni a Barcelona ni cap a l'Empordà, però sí en el Maresme,⁷ i no sé si s'estén gaire per la Costa Brava, car ja no té curs a L'Escala. Tanmateix és una noble paraula, sens dubte, que Verdaguier ja devia portar a la llengua literària des de la seva pàtria vigatana, on també l'usa el seu condeixeble Collell (veg. la cita en el *DAG*.): en el pròleg de la 1.^a ed. de l'*Atlàntida* (1877) escrivia «*conquilles* que --- la maror llença a la platja» (p. 8.17) i el fet que en l'ed. definitiva ho vagi canviar en *petxines* en l'ed. definitiva de 1878, possiblement és perquè els seus censors dels *Jocs Florals* li desaprovaren l'ús d'un mot no conegut dels barcelonins; cosa que no el privà de mantenir-lo en passatges del text poètic: «les illes / de Grècia y del Egeu càndides filles / aixecaren un himne de naixença, / que bressant-les encara en ses *conquilles*, / recorda sospirant la mar immensa» (208), i «per bres la *conquilla* de Venus los dóna» (cant x).

Hi hagué, i resten localment, parònims bastant semblants. A Sant Pol mateix anomenaven les *curculles*, que eren, si bé ho recordo, a manera de minúsculs cornets de mar, molt caragolats; i a l'Escala això és *carculla*, però la distinció sinònima ja no deu ser la mateixa que a Sant Pol, car segons nota de Giner i March, any 1937, la *carculla* és la bivalva corrent i *petxina* una també bivalva però menuda. Hi ha certament fregadís i mescles parcials entre parònims i quasi-sinònims, car més al Nord en la costa empordanesa, a Llançà, vaig anotar una enumeració de «*q̄str̄as*, *k̄erk̄il̄as* i *m̄úsk̄l̄as*» (1958), on hi ha la *i* de *conquilla* però la *r* de *carculla-curculla*; i, d'altra banda, el blenenc Jq. Ruyra va escriure «una figura plàcida de pelegri --- vestida amb un hàbit burell, duia *conculles*